

УДК 373.2 : 796.011.2
DOI: 10.24919/2313-2094.4/36.98545

Лариса ГАРАЩЕНКО
orcid.org/0000-0002-7847-632X

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗГЛЯДУ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті досліджуються теоретичні основи фізичного виховання дітей дошкільного віку. Обґрунтовано значення теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку як навчальної дисципліни у зв'язку з орієнтацією дошкільної освіти на загальнолюдські цінності у сфері фізичного виховання та зростання відповідальності за здоров'я дітей. На основі теоретичного аналізу визначається роль та місце теорії і методики фізичного виховання дітей у системі підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти в контексті виокремлення здоров'язбережувальної спрямованості модернізації дошкільної освіти.

Ключові слова: теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку, здоров'язбережувальна спрямованість фізичного виховання, освітній процес, пріоритетність фізкультурно-оздоровчої роботи, здоров'язбережувальна компетентність.

Лариса ГАРАЩЕНКО

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К АНАЛИЗУ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ОСНОВ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье исследуются теоретические основы физического воспитания детей дошкольного возраста. Обосновано значение теории и методики физического воспитания детей дошкольного возраста как учебной дисциплины в связи с ориентацией дошкольного образования на общечеловеческие ценности в сфере физического воспитания и ответственности за здоровье детей. На основе теоретического анализа определяется роль и место теории и методики физического воспитания в системе подготовки специалистов в сфере дошкольного образования в контексте здоровьесберегательной направленности модернизации дошкольного образования.

Ключевые слова: теория и методика физического воспитания детей дошкольного возраста, здоровьесберегательная направленность физи-

ческого воспитания, образовательный процесс, приоритетность физкультурно-оздоровительной работы, здоровьесберегательная компетентность.

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування дошкільної освіти активна реалізація здоров'язбереження як стратегічної мети діяльності дошкільного навчального закладу взаємозв'язана з актуальністю змін у дошкільній освіті та оптимізацією сучасної системи фізичного виховання дітей дошкільного віку. Стає очевидним, що педагогічний процес, у тому числі і фізичне виховання дітей дошкільного віку, вперше набувають здоров'язбережувального характеру в контексті впровадження оздоровчої парадигми в систему освіти, що передбачає усвідомлення цінності здоров'я та включення її у безпосередню щоденну діяльність в умовах дошкільного навчального закладу. Сучасні тенденції розвитку фізичного виховання та оздоровлення дітей дошкільного віку відображають збільшення ролі науково обґрунтованих ідей педагогіки і модернізації змісту й організації діяльності дошкільних навчальних закладів щодо здоров'язбереження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах модернізації дошкільної освіти актуальність ідеї здоров'язбереження у фізичному вихованні дітей дошкільного віку базується на розробці сучасних підходів до виховання та оздоровлення дошкільників у контексті орієнтації на особистість дитини (Т. Андрющенко, І. Бех, О. Богініч, Н. Денисенко, О. Кононко, В. Нестеренко та ін.) [1; 2; 4; 5; 7; 9; 10]; створення здоров'язбережувального середовища в дошкільному закладі (О. Богініч) [3]; напрямів і оптимальних шляхів використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі дошкільних навчальних закладів (О. Богініч, Н. Денисенко, Н. Левінець, Л. Лохвицька та ін.) [3; 7; 12]. О. Богініч проведено вагоме теоретичне обґрунтування необхідності впровадження до системи освіти оздоровчої парадигми як вагомого компонента філософської гуманістичної освіти. Дослідниця, синтезувавши надбання гуманістичної педагогіки, духовно-ціннісних перетворень, великого потенціалу фізичного виховання дошкільників, а також, урахувавши проблеми погіршення здоров'я дітей, уперше в Україні обґрунтовує принцип гуманізації та принцип оздоровчої спрямованості освітньо-виховного процесу і виокремлює їх у стратегічні принципи сучасної дошкільної освіти [3].

Виходячи з аналізу стратегічних напрямів реформування системи дошкільної освіти, що розглядаються у дослідженнях І. Беґа, Г. Беленької, О. Богініч, А. Богуш, Е. Вільчківського, Н. Гавриш, Н. Денисенко, І. Дичківської, Л. Зданевич, О. Кононко, Н. Левінець, Т. Піроженко, Т. Поніманської, Г. Тарасенко та ін., пріоритетним завданням є практична підготовка дитини до життя у культурному просторі, в контексті якого стає необхідним збереження і зміцнення здоров'я як умови та основи

благополучного зростання дитини, основоположної цінності [2; 4; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12]. Саме тому ми цілком поділяємо твердження О. Богініч, яка відводить готовності майбутніх педагогів до розв'язання завдань фізкультурно-оздоровчого напрямку фундаментальну, системотвірну роль у процесі їхньої фахової підготовки [5].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Аналіз та узагальнення теоретичних джерел засвідчує недостатність комплексного і системного висвітлення змісту і методичних підходів до ефективної організації фахової підготовки майбутніх вихователів у галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку в контексті впровадження в освітній процес гуманістичного підходу.

Метою статті є обґрунтування сучасних підходів до розгляду теоретичних основ фізичного виховання дітей дошкільного віку. Для досягнення мети слід розв'язати **завдання**:

1. Визначити роль та місце теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку в системі підготовки фахівців дошкільної освіти для сприяння світоглядного переосмислення пріоритетності збереження та зміцнення здоров'я дітей.

2. Обґрунтувати необхідність зміни освітнього змісту теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку як навчальної дисципліни.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та аналіз сучасних програм у контексті Базового компонента дошкільної освіти дав змогу виділити у поліпрограмовому просторі загальні тенденції розвитку здоров'язберезувального фізичного виховання дітей дошкільного віку: особистість дитини розглядається як центральна фігура в освітньому процесі; здоров'я дитини як збереження стійкої життєздатності і життєдіяльності організму в конкретних умовах соціального та екологічного середовища розглядається умовою повноцінного фізичного і психічного розвитку; технологізація фізичного виховання як інноваційний шлях у забезпеченні здоров'язберезувального характеру освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах; визначення діяльнісно-компетентнісного підходу як базисної основи здоров'язберезувальної діяльності у дошкільних навчальних закладах; відповідність застосування методичного інструментарію фізкультурно-оздоровчої роботи психофізіологічним особливостям дітей і специфіці їхнього розвитку в різні періоди дошкільного дитинства.

Аналіз сучасних досліджень (О. Богініч, Е. Вільчковський, В. Шебеко) [5; 6; 13] дає нам підставу із упевненістю констатувати, що варіативність механізмів реалізації змісту фізичного виховання дітей дошкільного віку зумовили необхідність визначення *зміни пріоритетів у сфері фізичного виховання дітей*:

– перехід від діяльності за типовою програмою до поліпрограмового простору, що допомогло визначити напрям реалізації фізичного виховання від усталеної методики проведення фізкультурних занять, розвитку моторики дитини, коли показники фізичної підготовленості не враховували повною мірою рівень фізичного розвитку та стану здоров'я дітей до самостійного вибору дошкільним навчальним закладом власного напрямку здоров'язбережувальної діяльності;

– забезпечення взаємозалежності між навчанням, вихованням, розвитком і здоров'ям, що відображають основну закономірність організації педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі;

– упровадження особистісно орієнтованого та діяльнісно-компетентнісного підходів в освітній процес, що забезпечують найбільш повні можливості для організації життєдіяльності й самореалізації кожної дитини в особистісно значимих видах діяльності та формування її здоров'язбережувальної компетентності;

– зміна позиції учасників освітнього процесу; фізичне виховання дітей дошкільного віку спрямовується на задоволення потреб, інтересів, мотивів, що стимулюють пошук ефективних засобів їх задоволення;

– основною метою фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу має бути забезпечення оздоровчої та розвивальної функції фізичної освіти дошкільників, у процесі реалізації яких і забезпечуватиметься їх фізична готовність до навчання у школі;

– активізація системної щоденної фізкультурно-оздоровчої роботи, включення рухового компонента до усіх видів дитячої діяльності, в тому числі розумової;

– відхід від традиційних методів виховного впливу роботи та зміну змісту фізкультурно-оздоровчої роботи, використання багатого арсеналу різноманітних засобів фізичного виховання і форм роботи з дітьми та здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі.

У ролі важливого пріоритету фізичного виховання дітей у контексті здоров'язбереження виступає застосування технологій, в основі яких лежить міжпредметна інтеграція, що спричинена вимогами до рівня розумового розвитку, освіченості дітей, необхідністю засвоєння великого масиву інформації. Ми повністю погоджуємося із О. Богініч, яка вважає неправомірним, коли автори з метою новітніх пошуків намагаються на занятті з фізичної культури реалізувати математичний, мовленнєвий чи природничий зміст. Усі форми роботи з фізичної культури, переконана дослідниця, повинні проводитися самостійно з метою забезпечення оптимальної рухової активності дітей та їх фізичного розвитку [5]. Ми дотримуємося тотожного погляду на проблему інтеграції у процесі фізичного виховання і переконані, що фізична культура сама собою володіє унікальними засобами і методами, потенціал яких необхідно глибше

вивчати та використовувати, у тому числі й для розвитку розумової, пізнавальної сфери дітей дошкільного віку.

На важливих аспектах змін в організації фізичного виховання дітей акцентує увагу О. Богініч. По-перше, у контексті реалізації гуманістичного принципу виховання віра в дитину, її можливості, перспективи прогресивних досягнень мають складати основу взаємовідносин у процесі організації рухової діяльності. По-друге, оцінка рівня рухової підготовленості має базуватися не лише на кількісних та якісних показниках, а й на індивідуальних можливостях кожної дитини, врахуванні зусиль, яких дитина докладає для досягнення певного результату [5].

Таким чином, можна ствердно зазначити, що визначені нами пріоритети у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку в умовах становлення системи дошкільної освіти в контексті осмислення сучасних трансформацій світового освітянського простору засвідчили, що вони набувають значимості основних базових засад організації фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі. Проведений науковий пошук доводить, що на сучасному етапі інтенсивно досліджуються проблеми оновлення змісту оздоровчого спрямування фізичного виховання дітей дошкільного віку, методичних підходів до організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми на засадах особистісно орієнтованого виховання.

Фізичне виховання стратегічно спрямоване на збереження, зміцнення і формування здоров'я комплексом дієвих засобів фізичного виховання, що впливають на якість життєдіяльності. На практиці це забезпечує наявність особистісної здоров'язбережувальної позиції, що відображає володіння способами практичних дій, прийняття щоденних оптимальних мотивованих рішень, спрямованих на адекватну оздоровчу поведінку, перетворення цінностей здоров'я і фізичної культури на надбання особистості через активну діяльність, набуття здоров'язбережувальної компетентності через навчання і виховання, що складають основу розвитку дитини та відповідність процесу життєдіяльності дітей дошкільного віку нормам безпечного й здорового способу життя. Ми цілком свідомі, що в дошкільних навчальних закладах здійснюється не лише медичний супровід педагогічного процесу, а й сам зміст освітньо-виховної роботи з дітьми спрямований на оздоровлення і фізичний розвиток; сама сутність освітнього процесу стає здоров'язбережувальною.

У контексті вищесказаного можемо ствердно зазначити, що навчальна дисципліна «Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку» має забезпечити усвідомлення фізичної культури як сфери професійної діяльності педагога дошкільного фаху, опанування системою знань у галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку та формування у студентів активної життєвої позиції щодо збереження власного здоров'я та здоров'я своїх вихованців. Оволодіння студентами теоретич-

ними знаннями та практичними навичками у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку вважаємо основоположним у цілісній фаховій підготовці майбутніх педагогів.

На сучасному етапі виникає нагальна потреба у підвищенні й поглибленні теоретичного рівня майбутніх вихователів у галузі фізичного виховання та оздоровлення дітей. Необхідно ґрунтовно ознайомлювати студентів із сучасними проблемами теорії і методики фізичного виховання, експериментальними дослідженнями, передовим педагогічним досвідом, сучасною методичною літературою. Виникає потреба формування у майбутніх фахівців переконань у необхідності переосмислення використання традиційних засобів і методів фізичного виховання для отримання оздоровчого ефекту та забезпечення позитивної динаміки у здоров'ї, фізичному розвитку, особистісному становленні, а також з урахуванням динамічних змін у суспільстві, тенденції до погіршення стану здоров'я дітей, зниженням рівня рухової активності, фізичної витривалості, визнання самоцінності дошкільного дитинства, міждисциплінарних інтеграційних процесів освітнього процесу дошкільного навчального закладу, що має стати здоров'язбережувальним.

Навчальна дисципліна «Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку» має змінити ставлення системи дошкільної освіти до самої дитини. Концептуальні основи сучасного наукового дискурсу містять твердження, що дошкільному навчальному закладу належить провідна роль у реалізації безперервності процесу засвоєння дітьми дошкільного віку цінності здоров'я та формування у них щоденних навичок адекватної оздоровчої поведінки. На нашу думку, здоров'язбереження у фізичному вихованні дітей дошкільного віку реалізується через організацію фізкультурно-оздоровчої діяльності, у якій набувається і проявляється здоров'язбережувальна компетентність та в якій вихователь і вихованець є суб'єктами освітнього процесу, активно і рівноцінно взаємодіють у спільній діяльності.

Виходячи з попередніх тверджень, ми свідомі того, що після завершення освітньої програми студенти мають набути навчальні результати (знання, розуміння, уміння, цінності та інші особисті якості). Крім того, основними показниками оволодіння навчальним матеріалом має бути уміння не лише відтворити отримані знання та професійний досвід, але й навчати інших, застосувати знання у галузі суміжних дисциплін, трансформувати теоретичні знання у практику. Зазвичай навчальні результати, яких мають набути студенти, визначені у пояснювальній записці робочої навчальної програми курсу. Оскільки навчальні результати можливо планувати, формувати та оцінювати, на наш погляд, їх доцільніше зазначити після кожної теми курсу.

Наприклад, у процесі вивчення теми «Предмет теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку» студенти мають:

- усвідомити значення навчальної дисципліни для фахової підготовки;
- оволодіти основними поняттями теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку в контексті здоров'язбережувальної діяльності;
- усвідомити зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науками;
- усвідомити необхідність та пріоритетність фізкультурно-оздоровчої роботи, її роль в організації здоров'язбережувального середовища дошкільного навчального закладу;
- усвідомити власну відповідальність за здоров'я вихованців і формування фізичної культури особистості дитини.

Навчальні результати з теми «Становлення системи фізичного виховання» можна визначити так:

- розуміти мету фізичного виховання на різних історичних етапах;
- розуміти необхідність зростання потреби у фізичному вихованні дітей та підвищення його суспільної значимості;
- оволодіти основами теоретичної спадщини в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку;
- мати уявлення про основні напрями сучасних проблем теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку.

У процесі вивчення теми «Рухливі ігри» студенти набувають такі навчальні результати:

- знати значення рухливої гри для усебічного розвитку дитини;
- знати класифікацію рухливих ігор;
- розуміти основні відмінності між рухливою грою та ігровою вправою;
- знати методику проведення різних видів рухливих ігор з дітьми молодшого, середнього і старшого дошкільного віку;
- уміти складати плани-конспекти рухливих ігор;
- уміти розроблювати варіанти рухливих ігор;
- уміти доцільно підбирати та проводити різні види рухливих ігор упродовж дня.

Висновки. Таким чином, уперше на початку XXI століття власне ідея здоров'язбереження стала інваріантним ядром фізичного виховання дітей дошкільного віку. Визначене інваріантне ядро ідеї здоров'язбереження у фізичному вихованні може бути використане в удосконаленні сучасної теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку як навчальної дисципліни на теоретичному і практичному рівнях.

На теоретичному рівні проблема здоров'язбереження дітей дошкільного віку має стати пріоритетним напрямом розвитку дошкільної освіти. Розв'язання цієї проблеми в контексті навчальної дисципліни передба-

чає світоглядне переосмислення пріоритетності розвитку здоров'язбережувального характеру фізичного виховання; усвідомлення майбутніми вихователями відповідальності за фізичне і психічне здоров'я вихованців; формування у студентів активної позиції щодо необхідності збереження власного здоров'я та здоров'я інших; теоретичне обґрунтування засобів, принципів, методів фізичного виховання; обґрунтування основних положень організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку; теоретичне обґрунтування і розроблення моделей фізичного виховання дітей, основних факторів реалізації здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі.

На практичному рівні реалізація здоров'язбережувального фізичного виховання дітей дошкільного віку в контексті вивчення курсу передбачає розроблення науково-методичних рекомендацій щодо різних аспектів фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах; організацію методичного забезпечення щодо формування оптимального стану здоров'я та забезпечення гармонійного розвитку дитини; застосування фізкультурно-оздоровчих технологій та засобів оздоровчо-профілактичної роботи задля збереження і зміцнення здоров'я та повноцінного фізичного розвитку дітей дошкільного віку; формування здоров'язбережувальної компетентності дитини; підвищення професійної компетентності вихователів та їх готовності реалізовувати оздоровчу парадигму в умовах дошкільного навчального закладу.

Перспективи подальших досліджень. Необхідність зміни освітнього змісту теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку як навчальної дисципліни викликана нагальною потребою формування у майбутніх фахівців переконань у необхідності переосмислення використання традиційних засобів і методів фізичного виховання для отримання оздоровчого ефекту та забезпечення позитивної динаміки у здоров'ї, фізичному розвитку та особистісному становленні дитини, що потребує подальшого дослідження.

Література

1. Андрющенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема / Т.К. Андрющенко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2012. – № 7. – С. 123 – 127.
2. Бех І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід / І. Бех, Л. Зайцева // Дошкіль. виховання. – 2013. – № 1. – С. 2 – 5.
3. Богініч О.Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку / Ольга Любомирівна Богініч // Вісн. Прикарпат. ун-ту ім. В. Стефаника. Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XVII – XVIII. – С. 191 – 199.

4. Богініч О. Здоров'я та фізичний розвиток дитини: реалізація завдань освітньої лінії «Особистість дитини» / Ольга Богініч // Дошкіль. виховання. – 2012. – № 9. – С. 3 – 7.
5. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку / Ольга Богініч // Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. – Запоріжжя : ЗОІППО, 2010. – С. 124 – 148.
6. Вільчковський Е.С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / Е.С. Вільчковський, Н.Ф. Денисенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 128 с.
7. Денисенко Н.Ф. Освітній процес має бути здоров'язбережувальним / Нінель Федорівна Денисенко // Дошкіль. виховання. – 2007. – № 7. – С. 8 – 11.
8. Зданевич Л. Психолого-педагогічна сутність інтерактивних методів навчання у процесі підготовки майбутніх вихователів до роботи з дошкільниками / Лариса Зданевич // Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. – Вип. 3/35 (2016). – 308 с.
9. Кононко О. Щоб у житті не заблукали: головне завдання виховання / Олена Кононко // Дошкіль. виховання. – 2012. – № 2. – С. 5 – 10.
10. Нестеренко В.В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вікторія Володимирівна Нестеренко ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – О., 2003. – 231 с.
11. Поніманська Т.І. Підготовка педагога до гуманістичного виховання дітей дошкільного віку / Тамара Іллівна Поніманська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. зап. РДГУ / РДГУ ; редкол.: Б.Н. Мітюров, І.Д. Бех, Б.С. Будний та ін. – Рівне : РДГУ, 2000. – Вип. 12, Ч. 3 : Шляхи становлення педагогічного професіоналізму у майбутніх учителів. – С. 275 – 277.
12. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О.Л. Богініч, Н.В. Левінець, Л.В. Лохвицька, Л.А. Сварковська. – К. : Генеза, 2013. – 127 с.
13. Шебеко В. Формирование личностной физической культуры в дошкольном возрасте / Вадим Шебеко // Пед. образование и наука. – 2009. – № 6. – С. 49– 55.

References

1. Andriushchenko T.K. Formuvannia zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti yak sotsialno-pedahohichna problema (*The Formation of Keeping Health Competence as a Social and Pedagogical Problem*), Naukovyi visnyk Volynskoho universytetu imeni Lesi Ukrainki, 2012, № 7, pp. 123 – 127. [in Ukrainian]
2. Bekh I. Kurs na diialnisno-kompetentnisnyi pidkhid (*Pursue a Course of Action and Competence Approach*), Doshkilne vykhovannia, 2013, № 1, pp. 2 – 5. [in Ukrainian]

3. Bohinich O.L. Sutnist zdoroviazberihaiuchoho seredovyshcha u zhyttiediialnosti ditei doshkilnogo viku (*The Essential Part of Keeping Health Environment in Vital Activity of Preschool Children*), Visnyk Prykarpatskoho universytetu imeni Ivana Franka, 2008, Vyp. XVII – XVIII, pp. 191 – 199. [in Ukrainian]
4. Bohinich O.L. Zdorovia ta fizychnyi rozvytok dytyny: realizatsiia zavdan osvitoi linii «Osobystist dytyny» (*Health and Physical Growth and Development: the Realization of the Tasks of Educational Line «Personality of a Child»*), Doshkilne vykhovannia, 2012, № 9, pp. 3 – 7. [in Ukrainian]
5. Bohinich O. Priorytety u sferi fizychnoho rozvytku dytyny doshkilnogo viku (*The Priorities in the Area of Physical Growth and Development of Preschool Child*), Optyimizatsiia fizychnoho rozvytku dytyny u vitchyzniani systemi osvity, Zaporizhzhia, 2010, pp. 124 – 148. [in Ukrainian]
6. Vilchkovskiy E.S. Orhanizatsiia rukhovoho rezhymu ditei u doshkilnykh navchalnykh zakladakh (*The Organization of Motion Activity for Children in Preschool Educational Establishments: Methodological Manual*), Ternopil, 2008, 128 p. [in Ukrainian]
7. Denysenko N.F. Osvitnii protses maie buty zdoroviazberezhuvальnym (*The Process of Education Should Be Keeping Health*), Doshkilne vykhovannia, 2007, № 7, pp. 8 – 11. [in Ukrainian]
8. Zdanevych L. Psykholoho-pedahohichna sutnist interaktyvnykh metodiv navchannia u protsesi pidhotovky maibutnykh vykhovateliv do roboty z doshkilnykamy (*Psychological and Pedagogical Essential Part of Interactive Methods of Education in the Process of Training of Future Teachers for the Work with Preschool Children*), Liudynoznavchi studii. Seriia «Pedahohika», 2016, Vol. 3/35, 308 p. [in Ukrainian]
9. Kononko O. Shchob u zhytti ne zablukaly: holovne zavdannia vykhovannia (*Don't Lose Your Way: the Main Task for Education*), Doshkilne vykhovannia, 2012, № 2, pp. 5 – 10. [in Ukrainian]
10. Nesterenko V.V. Pidhotovka maibutnykh pedahohiv do vykhovannia u doshkilnykiv navychok zdorovoho sposobu zhyttia (*Training for Future Teachers for Education of Healthy Life-style in Preschool Children*), Odesa, 2003, 231 p. [in Ukrainian]
11. Ponimanska T.I. Pidhotovka pedahoha do humanistychnoho vykhovannia ditei doshkilnogo viku (*Trainig for Teacher for the Humanistic Education of Preschool Children*), Shliachy stanovlennia pedahohichnoho profesionalizmu u maibutnykh uchyteliv, Rivne, 2000, Vol. 12/3, pp. 275 – 277. [in Ukrainian]
12. Fizyчне vykhovannia, osnovy zdorovia ta bezpeky zhyttiediialnosti ditei starshoho doshkilnogo viku (*Physical Education, Bases of Health and Safety for Older Preschool Children : Methodological Manual*), Kyiv, 2013, 127 p. [in Ukrainian]
13. Shebeko V. Formirovanie lichnostnoy fizicheskoy kultury v doshkolnom vozraste (*The Formation of Personal Physical Culture in Preschool Age*), Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka, 2009, № 6, pp. 49 – 55. [in Russian]

Одержано 07.12.2016